

Sygn.akt III AUa 448/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 października 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Marek Szymanowski

Sędziowie: Alicja Sołowińska

Dorota Elżbieta Zarzecka

Protokolant: Barbara Chilimoniuk

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 października 2019 r. w B.

sprawy z odwołania M. R.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o emeryturę pomostową

na skutek apelacji wnioskodawcy M. R.

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 10 czerwca 2019 r. sygn. akt V U 11/19

I. zmienia zaskarżony wyrok i poprzedzające go decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z dnia 7 listopada 2018 r. i 20 grudnia 2018r. i przyznaje M. R. prawo do emerytury pomostowej od dnia 1 grudnia 2018r.;

II. stwierdza, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za niewyjaśnienie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji;

III. zasądza tytułem zwrotu kosztów procesu od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. kwotę 450 (czterysta pięćdziesiąt) złotych.

Dorota Elżbieta Zarzecka Marek Szymanowski Alicja Sołowińska

Sygn. akt: III AUa 448/19

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z 7 listopada 2018 r. wydaną na podstawie przepisów ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.) oraz ustawy z 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 664 ze zm.), odmówił M. R. prawa do emerytury pomostowej.

M. R. złożył odwołanie od tej decyzji, wskazując, że ZUS niezasadnie odmówił mu prawa do tej emerytury. Podniósł, że wykonywał pracę w szczególnych warunkach w następujących okresach: od 11.05.1977 r. do 31.03.1979

r. (na stanowisku kierowcy ciągnika), od 1.01.1984 r. do 30.11.1988 r. (robotnik mieszankowy), od 1.12.1989 r. do 1.01.2004 roku (jako operator pomp i sprężarek), od 27.04.1979 r. do 5.01.1983 r. (jako żołnierz zasadniczej i czynnej służby wojskowej). Na rozprawie w dniu 8.03.2019 roku odwołujący się wniósł również o zaliczenie okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach w Przedsiębiorstwie (...) W. K. w G. od 12.07.2004 r. do 30.09.2005 r. i od 11.04.2006 r. do 31.07.2006 r. na stanowisku drwala zgodnie z załącznikiem nr 1 do ustawy z dnia 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych pkt. 34. Podnosił również, że zatrudnienie w okresie od 1.12.1989 r. do 1.01.2004 r. w (...) Sp. z o.o. jest pracą w szczególnych warunkach zgodnie z załącznikiem nr 2 pkt 13 i 14 do ustawy o emeryturach pomostowych.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania, wskazując, że odwołujący nie udowodnił okresu pracy w warunkach szczególnych, wymaganego do uzyskania emerytury pomostowej. W odpowiedzi na odwołanie wskazał, że zaskarżona decyzja została zmieniona jedynie w części decyzją z dnia 20.12.2018 r., ponieważ wnioskodawca przedstawił świadectwo pracy potwierdzające rozwiązanie stosunku pracy, jednakże nadal organ rentowy odmawiał prawa do emerytury pomostowej, bowiem wnioskodawca nie spełnił warunków określonych w art. 4 i art. 49 ustawy z dnia 19.12.2008 roku o emeryturach pomostowych. W zakresie warunków określonych w art. 4, organ rentowy podniósł, że odwołujący się po dniu 31.12.2008 r. nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 oraz nie uwodnił okresu pracy w szczególnych warunkach wynoszącego co najmniej 15 lat, a jedynie 13 lat, 10 miesięcy i 8 dni. Jeśli chodzi natomiast o przesłanki określone w art. 49, to odwołujący się w dniu wejścia w życie ustawy o emeryturach pomostowych (na dzień 1.01.2009 roku) nie wykazał wykonywania przez okres co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wymienionej w załączniku nr 1 lub nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych. Dochodzone przez wnioskodawcę zatrudnienie nie spełniało powyższych warunków.

Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z dnia 10 czerwca 2019 r. oddalił odwołanie M. R..

Sąd Okręgowy ustalił, że M. R. (urodzony (...)) w dniu 9.10.2018 r. złożył do ZUS wniosek o przyznanie emerytury pomostowej. Do wniosku dołączył informację o okresach składkowych i nieskładkowych oraz świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach: z GS (...) w G. z 22.10.2001 r. o zatrudnieniu od 11.05.1977 r. do 30.11.1989 r. oraz że w tym okresie od 11.05.1977 r. do 31.03.1979 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace kierowcy ciągnika (wykaz A poz. 43 dział VIII pkt. 3 wykazu stanowiącego załącznik do Uchwały Zarządu Głównego (...) z dnia 25.07.1983 roku w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy Spółdzielczości rolniczej), w okresie od 1.01.1984 r. do 30.11.1988 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace przy wytwarzaniu pasz i śruty na stanowisku robotnika mieszankowego (wykaz A poz. 43, dział X, pkt. 10 wykazu stanowiącego załącznik do Uchwały Zarządu Głównego (...) z dnia 25.07.1983 r.), a także z (...) Sp. z o.o. w W. Baza (...) Nr 15 w N./W. z 1.01.2004 r. o zatrudnieniu od 1.12.1989 r. do 1.01.2004 r. w tym w warunkach szczególnych w powyższym okresie stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przepompowywanie, przeładunek, dystrybucja ropy naftowej i jej produktów na stanowisku operatora pomp, sprężarek (wykaz A, dział IV, poz. 19 pkt. 7 wykazu stanowiącego Załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 7.07.1987 roku w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego).

ZUS uwzględnił wnioskodawcy okresy składkowe i nieskładkowe w **wymiarze 36 lat**, 4 miesięcy, 15 dni w tym staż w szczególnych warunkach w myśl art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych wynoszący **13 lat, 10 miesięcy i 8 dni**, co dotyczy okresu od 1.12.1989 roku do 1.01.2004 roku po wyłączeniu okresów przebywania na zasiłkach chorobowych.

Sąd Okręgowy powołał treść art. 4 ustawy z dnia 19.12.2008 roku o emeryturach pomostowych, zgodnie z którym prawo do emerytury pomostowej, z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.;

- 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat;
- 3) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn;
- 4) ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn;
- 5) przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS;
- 6) po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;
- 7) nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy.

Następnie wskazał, że zgodnie z art. 49 ustawy prawo do emerytury pomostowej przysługuje również osobie, która:

- 1) po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;
- 2) spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12;
- 3) w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

Przepis art. 3 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych zawiera definicję prac w szczególnych warunkach (ust. 1), wskazując, że wykaz takich prac określa załącznik nr 1 do ustawy oraz definicję prac o szczególnym charakterze (ust. 3), wskazując że wykaz takich prac określa załącznik nr 2 do ustawy.

Sąd Okręgowy wskazał, że ustalenie prawa do emerytury pomostowej wymaga łącznego spełnienia warunków określonych w art. 4 i art. 49 ww. ustawy

W ocenie tego Sądu M. R. nie spełnia łącznie wszystkich warunków określonych w art. 4, bowiem po dniu 31.12.2008 r. nie wykonywał prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3. Powyższą okoliczność odwołujący się przyznał na rozprawie w dniu 8.03.2019 r. Nie złożył zresztą żadnego dowodu potwierdzającego wykonywanie takiej pracy po 31.12.2008 r. Dlatego też Sąd przystąpił do oceny czy wnioskodawca spełnia warunki określone w art. 49 ustawy pomostowej. W powyższej kwestii należało uwzględnić utrwalony pogląd orzecznictwa, w świetle którego osoba ubiegająca się o emeryturę pomostową, która nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy „szczególnej” według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do tej emerytury jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy można kwalifikować jako pracę w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze w rozumieniu obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych). Nie spełnia przesłanki określonej w art. 49 pkt. 3 ustawy z 2008 roku o emeryturach pomostowych ubezpieczony, którego dotychczasowy okres pracy nie jest okresem pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych (zob. wyrok SN z dnia 13.03.2012 roku II UK 164/11).

Zdaniem Sądu Okręgowego materiał dowodowy w sprawie (zeznania świadków, akta osobowe) nie potwierdzają wykonywania przez wnioskodawcę przez okres co najmniej 15 lat pracy kwalifikowanej do prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych, a mianowicie zgodnie z wykazem nr 1 lub nr 2 stanowiącymi załączniki do tej ustawy. Sąd zaznaczył, że wprawdzie ZUS uwzględnił w ramach dyspozycji art. 4 okres zatrudnienia w (...) Sp. z o.o. **od 1.12.1989 roku do 1.01.2004 roku w wymiarze 13 lat, 10 miesięcy i 8 dni, jednak** wyłącznie jako zatrudnienie w szczególnych warunkach zgodnie

z dotychczasowymi przepisami tj. zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Wykaz A dział IV poz. 19 – przetwórstwo, magazynowanie, przepompowywanie, przeładunek, transport oraz dystrybucja ropy naftowej i jej produktów). W ocenie tego Sądu prace wykonywane przez M. R. w (...) Sp. z o.o. we wskazanym wyżej okresie w świetle jego wyjaśnień, zeznań świadków i dokumentów z akt osobowych nie mogły zostać zakwalifikowane do prac określonych w załączniku nr 1 lub w załączniku nr 2 do ustawy pomostowej. Nie sposób w szczególności zakwalifikować ich do prac wskazanych w punktach 13 i 14 załącznika nr 2 jak wnosił odwołujący się. Zgodnie z pkt. 13 są to prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technologicznymi mogącymi stwarzać zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego. Zgodnie z pkt. 14 są to prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego. W ocenie Sądu pierwszej instancji nie można przyjąć, aby wnioskodawca podczas zatrudnienia w (...) sterował procesami technologicznymi lub technicznymi. Prace przy pompowaniu paliwa, jak wynika z zeznań świadka E. K. (1) zatrudnionego na stanowisku magazyniera paliw płynnych, były wykonywane przez kilku pracowników, a świadek jako magazynier paliw nadzorował tą pracę, wszystkim zawiadywał, nadzorował również odwołującego się. Również z zakresu obowiązków z 19.03.1999 r. i z 28.06.2003 r. (w aktach osobowych wnioskodawcy) nie wynika aby sterował on procesami technologicznymi lub technicznymi. Opisywane przez M. R. w jego wyjaśnieniach oraz w zeznaniach świadka E. K. (1) szczegółowo prace wykonywane w (...) nie kwalifikowały się natomiast do żadnej z pozycji wykazu nr 1 lub nr 2 do ustawy pomostowej.

Również prace wykonywane przez M. R. w GS (...) w G. na stanowisku kierowcy ciągnika i pracownika mieszankowego (potwierdzone zeznaniami świadków: J. B., J. T., W. W.) nie mieściły się w jakiegokolwiek pozycji wykazu załącznika nr 1 lub nr 2 do ustawy pomostowej.

Sąd Okręgowy ocenił, że ze wskazywanych przez odwołującego się okresów jedynie zatrudnienie RĄB-BUD od 11.04.2006 r. do 31.07.2006 r. na stanowisku drwala mogłyby zostać zakwalifikowane jako pkt 34 załącznika nr 1 do ustawy pomostowej (prace bezpośrednio przy zrywce lub ręcznej ścinie drzew przenośną pilarką z piłą łańcuchową), pod warunkiem jednakże udowodnienia szczegółowego zakresu wykonywanych obowiązków, stałego w pełnym wymiarze wykonywania prac określonych w wykazie. Natomiast w aktach osobowych z tego zakładu brak jest zakresu obowiązków. M. R. nie przedstawił żadnych dowodów na okoliczność wskazanych wyżej okoliczności. Wnioskodawca nie przedstawił również żadnych dowodów na okoliczność wykonywania pracy zgodnie z załącznikiem nr 1 pkt 34 we wcześniejszym okresie zatrudnienia RĄB-BUD, tj. od 12.07.2004 r. do 30.09.2005 r., gdzie w świadectwie pracy zostało wskazane stanowisko pracownik fizyczny. Świadectwa pracy z 30.09.2005 r. M. R. nie kwestionował i nie wnosił o jego sprostowanie.

Zasadnicza i czynna służba wojskowa nie została również umieszczona w załączniku nr 1 lub nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych ani też w art. 5-11 tej ustawy.

Odwołujący się zatem nie legitymuje się wymaganym przepisem art. 49 pkt. 3 co najmniej 15-letnim okresem zatrudnienia w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 o emeryturach pomostowych, a w konsekwencji nie spełnia również łącznie warunków uprawniających do emerytury pomostowej określonych w art. 49 ustawy.

Z tych powodów Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴§ 1 k.p.c. orzekł o oddaleniu odwołania M. R..

M. R. złożył apelację od wyroku Sądu Okręgowego, zaskarżając go w całości zarzucił:

a) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 49 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych poprzez błędne jego zastosowanie polegające na ustaleniu, że praca odwołującego się w przedsiębiorstwie (...) Sp. z o.o. od 1 grudnia 1989 r. do 1 stycznia 2004 r. nie jest pracą o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych w sytuacji, gdy zgodnie z przeprowadzonymi w niniejszej sprawie dowodami praca odwołującego się w tym zakładzie pracy polegała na bezpośrednim sterowaniu procesami technologicznymi bądź technicznymi mogącymi stworzyć zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej bądź technicznej ze skutkami dla bezpieczeństwa

publicznego, co powinno skutkować uznaniem, iż odwołujący wykonywał prace o szczególnym charakterze zgodnie z aktualnymi przepisami i przyznaniem jemu emerytury pomostowej,

b) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 49 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych poprzez błędne jego zastosowanie polegające na ustaleniu, że zasadnicza i czynna służba wojskowa odwołującego w okresie od 27 kwietnia 1979 r. do 5 stycznia 1983 r. nie może być zaliczona jako praca w warunkach szczególnych, w sytuacji, gdy odwołujący udając się do odbycia służby wojskowej pracował w warunkach szczególnych jako kierowca ciągnika i powracając z niej również pracował w warunkach szczególnych dlatego zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem judykatury jego praca powinna zostać uznana za pracę w warunkach szczególnych,

c) naruszenie prawa procesowego, które miało istotny wpływ na treść wyroku tj. art. 228 § 1 k.p.c. w zw. z art. 231 k.p.c. poprzez stwierdzenie, iż brakuje w niniejszej sprawie dowodów na ustalenie tego, że praca wykonywana przez odwołującego w przedsiębiorstwie (...) w okresie od 12 lipca 2004 r. do 30 września 2005 r. oraz od 11 kwietnia 2006 r. do 31 lipca 2006 r. na stanowiskach pracownika fizycznego i drwala była pracą polegającą na bezpośredniej zrywce lub ręcznej ścinie drzew przenośną pilarką z piłą łańcuchową, w sytuacji, gdy powszechnie znanym faktem jest, iż aktualnie nie jest możliwa praca drwala bez użycia piły mechanicznej, a w przedsiębiorstwie zajmującym się ścinką drzew pracownicy pracują bezpośrednio przy zrywce i ścinie drzew za pomocą ręcznych pił mechanicznych, co powinno skutkować uznaniem, iż odwołujący wykonywał prace w warunkach szczególnych zgodnie z aktualnymi przepisami i przyznaniem jemu emerytury pomostowej,

d) naruszenie prawa procesowego, które miało istotny wpływ na treść wyroku tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez stwierdzenie, iż to świadek E. K. (1) wykonywał prace w warunkach szczególnych w przedsiębiorstwie (...), a nie odwołujący, w sytuacji, gdy ze świadectw pracy świadka wynika, iż był on magazynierem paliw, a z jego zeznań wynika, że jedynie on nadzorował prace innych pracowników, ale nie sterował i nie kierował żadnymi procesami technicznymi lub technologicznymi, co powinno skutkować uznaniem, iż odwołujący wykonywał prace w warunkach szczególnych zgodnie z aktualnymi przepisami i przyznaniem jemu emerytury pomostowej.

Odwołujący wniósł o zmianę wyroku poprzez przyznanie mu emerytury pomostowej oraz zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz odwołującego kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna.

Wprawdzie apelacja w pierwszej kolejności formułuje zarzuty obrazy przepisów prawa materialnego, zauważyć jednak należy, że ich redakcja jak również uzasadnienie apelacji nie wskazują na błędną wykładnię czy niewłaściwą subsumpcję art. 49 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych, ale zarzucają Sądowi dokonanie błędnych ustaleń faktycznych. Dlatego też rozważania Sądu Apelacyjnego wypada rozpocząć od oceny trafności podniesionych zarzutów procesowych i dokonanych ustaleń faktycznych. Przestrzeganie przepisów prawa procesowego przez Sąd pierwszej instancji ma bowiem wpływ na prawidłowe ustalenie stanu faktycznego. Nie bez znaczenia jest też to, że tylko prawidłowo ustalony stan faktyczny może stanowić podstawę do oceny poprawności zastosowania prawa materialnego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego w istocie za naruszenie prawa procesowego uważa się też zastosowanie przepisów prawa materialnego do niedostatecznie ustalonego przez Sąd stanu faktycznego (por. wyroki Sądu Najwyższego: dnia 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, ; z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 76/12, ; z dnia 27 czerwca 2013 r., III CSK 270/12 oraz z dnia 6 grudnia 2013 r., I CSK 112/13). W ocenie Sądu Apelacyjnego taki przypadek zachodzi w niniejszej sprawie, bowiem poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne nie są wystarczające do zastosowania prawa materialnego.

Słusznie Sąd Okręgowy badał uprawnienia wnioskodawcy do emerytury pomostowej najpierw pod kątem przesłanek jej nabycia wymienionych w art. 4 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, a po stwierdzeniu

braku okresu pracy w szczególnych warunkach po dniu 31.12.2008 r., badał również pod kątem art. 49 tej ustawy. Należy podkreślić, że wykładnia art. 49 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych była już przedmiotem zainteresowania Sądu Najwyższego. W wyroku z 13 marca 2012 r. (II UK 164/11) Sąd Najwyższy wskazał, że w świetle tego przepisu nie ma podstaw prawnych do przyznania emerytury pomostowej ubezpieczonemu, którego dotychczasowy okres pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze nie może być kwalifikowany jako prace w warunkach szczególnych w rozumieniu dziś obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych) lub o szczególnym charakterze (art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych). Określenie „okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3, zawarte w art. 49 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych, oznacza okres pracy wskazany w art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy bez wliczania do niego okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (por. wyroki SN z 4 września 2012 r. ,I UK 164/12, i w z 22 lipca 2013 r., III UK 106/12,). Ustalenie zatem, że po dniu 31 grudnia 2008r. wnioskodawca nie pracował w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy pomostowej, powoduje konieczność ustalenia czy dotychczasowe okresy pracy M. R. są okresami pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze, kwalifikowanej według art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych (przesłanka z art. 49 pkt 3 ww. ustawy).

Z akt osobowych wnioskodawcy wynika, że od 1.12.1989 r. do 1.01.2004 r. M. R. był zatrudniony jako operator pomp, sprzęzarek (pierwotnie jako operator sprzętu zmechanizowanego) w (...) sp. z o.o. (poprzednio: (...) Zakład (...) w W.).

Zgodnie ze świadectwem wykonywania prac w szczególnych warunkach z 1.01.2004 r. odwołujący stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracował w szczególnych warunkach w okresie od 1.12.1989 r. do 1.01.2004 r., wykonując prace polegające na przepompowywaniu, przeladunku, dystrybucji ropy naftowej i jej produktów (tj. prace wymienione w poprzednio obowiązującym stanie prawnym w wykazie A dziale IV poz. 19 pkt 7 wykazu stanowiącego załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 7.07.1987 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego).

Zgodnie z wyjaśnieniami odwołującego (k. 36-37) oraz zeznaniami świadka E. K. (1) (k. 64-65), i samego wnioskodawcy (k. 122) - M. R. wykonywał w tym okresie w (...) sp. z o.o. prace polegające na przepompowywaniu paliwa, mieszanii paliw z półproduktów oraz przyjmowaniu i wydawaniu produktów naftowych (benzyna, olej napędowy, paliwo lotnicze). Czynność przepompowywania paliwa polegała na tym, że wnioskodawca podłączał przewody do cysterny kolejowej (w tym celu musiał wejść na cysternę, otworzyć zawory, podłączyć wąż spustowy do nalewaka kolejowego i odkręcić zasuwy na nalewaku kolejowym) i uruchamiać pompy, celem przepompowywania paliwa do zbiorników o pojemności 2 mln litrów, znajdujących się na stacji. Podczas przepompowywania paliwa musiał cały czas monitorować ten proces, znajdował się wtedy przy cysternach lub w pompowni (pompownia to budynek znajdujący się w połowie pod powierzchnią ziemi z w którym znajdowały się pompy z silnikami i cała armatura). Monitorowanie polegało na pilnowaniu parametrów uzależnionych od tego jaki produkt był akurat przepompowywany tj. jak ciśnienie, gęstość, waga, temperatura. Po przepompowaniu paliwa wnioskodawca musiał przewody odłączyć, odessać paliwo z przewodów i pozamykać zawory. Przy przepompowywaniu paliwa musiało uczestniczyć kilku pracowników (po 2 na stanowisku, aby zapewnić asekurację). Proces przepompowywania paliw nie był zautomatyzowany. Paliwo ze zbiorników było następnie wydawane do autocystern. W tym celu wnioskodawca musiał wejść na podstawioną autocysternę, otworzyć włązy znajdujące się na autocysternie, podłączyć do niej przewody, a następnie otworzyć zawory/zasuwy na nalewakach autocysternowych w centralnej pompowni. Następnie musiał pilnować procesu nalewania paliwa do autocystern, aby nie przelać paliwa, ponieważ cysterna była podzielona na komory. Mieszanie paliw polegało na połączeniu półproduktów w odpowiednich proporcjach, wykonywało się to przy pomocy nalewaków kolejowych. Wszystkie komponenty pompowało się najpierw do zbiornika magazynowego, następnie z powrotem przepompowywało do cysterny kolejowej i pompowało ponownie do zbiornika magazynowego. Cały proces musiał być nadzorowany przez wnioskodawcę, ponieważ nieodpowiednie połączenie proporcji, niewymieszanie się paliw, nieprawidłowe podłączenie węży czy niekontrolowany wzrost ciśnienia na pompie mógł doprowadzić do uszkodzenia pompy, pęknięcia rurociągu, a nawet do wybuchu paliwa. Przy mieszanii paliw, z uwagi na szkodliwość substancji (tj. olej napędowy, etylina 86, 92, 94) i łatwopalność komponentów (tj.

toluen, nafta, środki żrące) pracownicy musieli nosić odzież ochronną, maski, gumowce z gumy benzynoodpornej i stosować rękawice ochronne. Z zeznań wnioskodawcy złożonych na rozprawie apelacyjnej (k.122) wynika, iż dostawy paliw były codziennie na poziomie około 600 tys. litrów wydawanych następnie do 20-30 autocystern. N. było połączona podziemnym około 1,5 km rurociągiem z rampą kolejową. Rurociągiem tym transportowano paliwo ze zbiorników pociągów do zbiorników w N., a następnie z tych zbiorników przepompowywano paliwo do autocystern. Cały ten proces wymagał istotnego nadzoru wnioskodawcy i kilku innych pracowników jednocześnie zwykle 2 pracowników pracowało przy pompach w tym wnioskodawca i 4 przy autocysternach i zbiornikach kolejowych.

Świadek E. K. (2), który był magazynierem paliw, nadzorował pracę odwołującego oraz był odpowiedzialny za całą pompownię i napełnianie autocystern, wskazał, że w ciągu 1 dnia pracownicy tej stacji paliw przelewali, wydawali i przyjmowali od 500 do 600 ton wszystkich paliw, obsługiwali około 9-10 cystern kolejowych dziennie, przy czym jedna cysterna kolejowa mogła zmieścić 50-54 ton paliw. Zaznaczył, że stacja zajmowała się również przyjmowaniem i wydawaniem olejów, których było około 30 gatunków.

Zakres czynności odwołującego na stanowisku operatora pomp i sprężarek (akta osobowe) wskazuje, że do obowiązków odwołującego należało w szczególności: przygotowanie cystern, autocystern, beczek do napełniania produktem, wyładunek produktów i materiałów z cystern, wagonów i autocystern, napełnianie cystern kolejowych oraz autocystern, obsługa pomp i innych urządzeń przeznaczonych do wykonania określonej czynności, ustalenie wagi brutto, netto i tary, dokonywanie pomiarów słupa cieczy, ciężarów gatunkowych i temperatury w cysternach, autocysternach i zbiornikach, pobieranie próbek wg obowiązujących norm, plombowanie cystern załadowanych i próżnych, bezwzględne podporządkowanie się kierującemu akcją gaśniczą w przypadku pożaru., wykonywanie pracy w sposób zapewniający przeciwdziałanie i zapobieganie szkodliwym wpływom na środowisko, powodującym jego zanieczyszczenie lub uszkodzenie oraz usuwanie przyczyn zagrożenia i eliminowanie uciążliwości szkodliwych dla środowiska, eliminowanie zagrożeń na stanowisku pracy, stosowanie sprawnych narzędzi pracy i aktualnego sprzętu ochrony osobistej. Zakres odpowiedzialności odwołującego został w tym dokumencie określony następująco: (m.in.) właściwe podłączanie tras paliwowych za i wyładunku cystern kolejowych i autocysternowych, niedopuszczenie do rozlewu i mieszania produktu, właściwa praca urządzeń, oplombowanie cystern i autocystern, przestrzeganie przepisów BHP, p.poż. i ochrony środowiska, przestrzeganie wymagań ochrony środowiska w zakresie korzystania z wód, ochrony wód i ziemi, ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem i przed uciążliwymi odpadami, dbałość o stan techniczny sprzętu, urządzeń i prawidłowe funkcjonowanie zabezpieczeń w celu zapewnienia ochrony środowiska.

Ponadto z akt osobowych wynika, że odwołujący posiadał specjalne uprawnienia do napełniania lub/i opróżniania zbiorników transportowych w zakresie cystern drogowych i kolejowych do materiałów niebezpiecznych kl. 3, wystawiony przez Okręgowy Inspektorat (...) Dozoru (...) (następnie: Transportowy Dozór Techniczny / kl. 2)

Z „przyrzeczenia” z dnia 1.10.1997 r. (akta osobowe) wynika, że został mu powierzony obowiązek wykonywania następujących czynności pomiarów: słupów cieczy, gęstości i temperatury produktów w zbiornikach magazynowych, wagi brutto, netto i tary.

W ocenie Sądu Apelacyjnego zgromadzona w sprawie dokumentacja (w szczególności akta osobowe), wyjaśnienia i zeznania odwołującego oraz zeznania świadka E. K. (1) pozwalają na ustalenie, że w okresie od 1.12.1989 r. do 1.01.2004 r. w (...) sp. z o.o. odwołujący wykonywał prace w szczególnym charakterze w rozumieniu **pozycji 14 Załącznika nr 2** do ustawy o emeryturach pomostowych, czyli pracę polegającą na „bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego”.

Przypomnieć należy, iż jeśli chodzi o ustawę o emeryturach pomostowych, to wykazy prac w szczególnych warunkach oraz o szczególnym charakterze zostały zamieszczone w załącznikach do ustawy. W załączniku nr 2 za prace o szczególnym charakterze ustawodawca uznał zaś między innymi prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technologicznymi mogącymi stwarzać zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej ze skutkami dla

bezpieczeństwa publicznego (punkt 13) oraz prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego (punkt 14).

Ustawa o emeryturach pomostowych nie definiuje pojęć „procesów technicznych” i „technologicznych”, „poważnej awarii” czy „bezpieczeństwa publicznego”. Dla prawidłowego zrozumienia tych pojęć (a co za tym idzie – prawidłowego stosowania ustawy) najbardziej celowym wydaje się więc sięgnięcie do dokumentów opracowywanych przez osoby mające wpływ na uchwalony ostatecznie kształt ustawy. Najbardziej miarodajnym dokumentem wydaje się zaś w tym kontekście poradnik do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych zatytułowany „Zasady kwalifikacji prac w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze” z dnia 10 czerwca 2009 r., opracowany przez Centralny Instytut Ochrony Pracy, będący państwową jednostką badawczą, na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Dodatkowo konieczne było także dokonanie analizy przepisów związanych z szeroko rozumianą ochroną środowiska. W myśl wskazań zamieszczonych w przywołanym poradniku (dostępny w formie elektronicznej (pdf) na stronie internetowej: (...) _poradnik.pdf), prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi stwarzać awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego, to prace wykonywane przez osoby zatrudnione na stanowiskach, na których prace wykonywane są przy instalacjach technologicznych lub obiektach technicznych, na których awaria techniczna, w rozumieniu ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz.U. Nr 62, poz. 558 ze zm.) może spowodować poważne skutki, równoważne skutkom poważnych awarii, określonym w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (Dz.U. z 2003 r. Nr 5, poz. 58) i które nie są zaliczone do kategorii dużego lub zwiększonego ryzyka wystąpienia poważnej awarii na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej, awarią techniczną jest gwałtowne, nieprzewidziane uszkodzenie lub zniszczenie obiektu budowlanego, urządzenia technicznego lub systemu urządzeń technicznych, powodujące przerwę w ich używaniu lub utratę ich właściwości. Stosownie natomiast do treści § 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia do głównego inspektora ochrony środowiska z dnia 30 grudnia 2002 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 5, poz. 58), poważne awarie to m.in. awarie które były następstwem uwolnienia w trakcie magazynowania lub transportu dowolnej substancji która ze względu na swoje właściwości lub ilość może być niebezpieczna dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, prowadząc przynajmniej do jednego ze skutków spośród rodzajów skutków o których mowa w pkt 2 lit. a-d tj. skutki wobec osób, szkody w środowisku, szkody w mieniu oraz negatywne skutki wykraczające poza terytorium RP.

Należy przy tym rozróżnić prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technologicznymi i prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi. Pod pojęciem techniki kryje się sposób wykonywania określonej pracy w jakiejś dziedzinie, metoda; ogół środków i umiejętności posługiwania się nimi, umożliwiające człowiekowi wytworzenie dóbr materialnych; a przez technologię rozumie się ogół procesów służących do wytwarzania lub przetworzenia materiałów, surowców i towarów naturalnych, półproduktów oraz gotowych wyrobów, także ciąg czynności produkcyjnych, wytworzenie danego produktu. Każda technologia, a ściślej proces technologiczny, łączy się z określonymi czynnościami technicznymi, dlatego spowodowanie awarii technicznej należy wiązać z procesem technicznym. Sformułowanie, że prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogą spowodować awarię techniczną, oznacza konieczność istnienia związku przyczynowego między sterowaniem procesem technicznym a możliwością spowodowania awarii (za: G. Gudowska, K. Ślęzak (red.), Ustawa o emeryturach pomostowych (w:) G. Gudowska, K. Ślęzak (red.), Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Emerytury pomostowe. Komentarz, Warszawa 2013).

Z powyższego jednoznacznie wynika, że prace, które mogą być rozpatrywane jako możliwe do zaliczenia do rodzajów prac ujętych w pkt 14 zał. nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych, muszą spełniać wymogi związane z bezpośrednim sterowaniem, co w rozumieniu przedmiotowej ustawy obejmuje prace wykonywane przez osoby wyspecjalizowane w obsłudze urządzeń, maszyn i instalacji, niezbędne do zapewnienia pełnej

kontroli parametrów sterowanych urządzeń. Dotyczy to pracowników, których zadaniem jest reagowanie na odchylenia (poza dopuszczalne granice) parametrów sterowanego procesu/installacji przed zadziałaniem automatyki zabezpieczeniowej lub podejmowanie działań korygujących, tak aby nie dopuścić do wystąpienia poważnej awarii ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego.

Biorąc pod uwagę powyższe kryteria, do kategorii prac o szczególnym charakterze, określonych w poz. 14 zał. nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych, można zaliczyć prace na takich stanowiskach jak operator pomp i sprzężarek, które mogą spowodować awarię techniczną ze skutkami określonymi wyżej. W ocenie Sądu Apelacyjnego M. R., zajmując się stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obsługą pomp i sprzężarek w (...) sp. z o.o. faktycznie wykonywał właśnie pracę tego rodzaju.

Jak wynika bowiem jasno z wyjaśnień i zeznań odwołującego oraz z zeznań E. K. (1), jednymi z elementów instalacji, nad których sprawnością działania czuwał M. R., były zbiorniki paliw i pompownia znajdujące się na terenie zakładu pracy. Zarówno pompy jak i zbiorniki są zaś urządzeniami technicznymi, które mogą stwarzać zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego oraz mienia i środowiska, wskutek rozprężenia cieczy lub gazów znajdujących się pod ciśnieniem różnym od atmosferycznego, rozprzestrzeniania się materiałów niebezpiecznych podczas ich magazynowania lub transportu (np. wyciek) czy wybuchu paliwa, pożaru. Prawdliwość ich funkcjonowania musi być sprawdzana przez dozór techniczny, w rozumieniu przepisów ustawy o dozorcze technicznym z dnia 21 grudnia 2000 r. (Dz.U. Nr 122, poz. 1321). Zbiorniki paliw i cysterny wykorzystywane w ruchu kolejowym i drogowym, podlegające przepisom tej ustawy muszą być zgłoszone do właściwej terytorialnie jednostki Urzędu Dozoru Technicznego lub Transportowego Dozoru (...). Co za tym idzie, sprawowanie codziennego, stałego nadzoru nad prawidłowością eksploatacji takich zbiorników, jak i całej instalacji służącej do przepompowywania paliw, niewątpliwie należało traktować jako wykonywanie prac przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego, o których mowa w pkt 14 załącznika nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych. Uwzględniając powyższe, nie mogło budzić wątpliwości, że M. R. w trakcie całego zatrudnienia w (...) sp. z o.o. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał te same obowiązki, pracując bezpośrednio przy sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną tego rodzaju jak przywoływana wyżej.

Kolejnymi okresami zatrudnienia, które zdaniem Sądu Apelacyjnego stanowiły pracę wykonywaną w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych, kwalifikowanych jako prace bezpośrednio przy zrywce lub ręcznej ścinie drzew przenośną pilarką z piłą łańcuchową (załącznik nr 1 pkt 34) było zatrudnienie w Przedsiębiorstwie (...) W. K. przypadające **od 12.07.2004 r. do 30.09.2005 r. i od 11.04.2006 r. do 31.07.2006 r.** – pomimo, iż wnioskodawca nie uzyskał z tytułu tego zatrudnienia świadectw pracy w szczególnych warunkach. Ten drugi okres Sąd Okręgowy wnioskodawcy w istocie zaliczał do prac wykonywanych w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 49 ustawy.

W tym zakresie trzeba dostrzec, iż z akt osobowych wnioskodawcy wynika (umowa o pracę, świadectwo pracy), że w pierwszym okresie zatrudnienia w (...) wnioskodawca został zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku pracownika fizycznego, a w drugim okresie na stanowisku drwala.

Zgodnie z wyjaśnieniami i zeznaniami wnioskodawcy (k. 36-37, 66) w całym okresie zatrudnienia w przedsiębiorstwie (...) pracował on w lesie jako drwal, pilarz - ścinał drzewa, posługując się piłą łańcuchową mechaniczną. Prace załadunkowe wykonywał sporadycznie, ponieważ byli do tego inni pracownicy. Sąd dał wiarę twierdzeniom wnioskodawcy, iż prace drwala wykonywał również w okresie od 12.07.2004 r. do 30.09.2005 r., będąc formalnie zatrudnionym na stanowisku pracownika fizycznego. W ocenie Sądu znajduje to potwierdzenie w **zaświadczeniu lekarskim** z dnia 12.07.2004 r. (dzień przyjęcia do pracy), gdzie wyraźnie wskazano, że wobec braku przeciwwskazań zdrowotnych M. R. jest zdolny do wykonywania pracy na stanowisku drwala. Skoro zaś pracodawca wystawił pracownikowi skierowanie na badanie lekarskie, celem ustalenia czy jest zdolny do wykonywania pracy drwala, należało uznać, że to właśnie taką pracę faktycznie miał wykonywać w jego zakładzie pracy.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy pomostowej prace w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwale uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku. W załączniku nr 1 pod pozycją 34 wyszczególnia się „prace bezpośrednio przy zrywce lub ręcznej ścinie drzew przenośną pilarką z piłą łańcuchową” i w ocenie Sądu Apelacyjnego wnioskodawca wykazał, że w spornym okresie tj. od 12.07.2004 r. do 30.09.2005 r. i od 11.04.2006 r. do 31.07.2006 r. wykonywał właśnie takie czynności, pracując na stanowisku drwala - pilarza przy zrywce i ręcznej ścinie drzew, w pełnym wymiarze czasu pracy (co wynika też z ewidencji czasu pracy).

W ocenie Sądu odwoławczego zebrany w sprawie materiał dowodowy wykazał, że M. R. pracował w szczególnych warunkach i szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych w wymiarze przekraczającym 15 lat, przy uwzględnieniu okresów nieskładkowych związanych z pobieraniem przez wnioskodawcę zasiłku chorobowego, których to okresów zgodnie z art. 32 ust. 1a u.e.r.f.u.s. przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się (dotyczy to okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa).

Ustalenie zaś, że przed 31 grudnia 2008 r. wnioskodawca wykonywał prace w szczególnych warunkach i szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, powoduje, że wnioskodawca spełnił przesłankę wynikającą z art. 49 pkt 3 tej ustawy, a przez to spełnił wszystkie warunki niezbędne do przyznania mu prawa do emerytury pomostowej określone w art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych. Sąd przyznał zatem wnioskodawcy prawo do emerytury pomostowej od dnia 1 grudnia 2018 r. tj. dnia następnego po rozwiązaniu stosunku pracy, czyli po spełnieniu ostatniej przesłanki przyznania emerytury pomostowej tj. rozwiązania stosunku pracy.

Sąd Apelacyjny nie dopatrywał się jednocześnie odpowiedzialności organu rentowego, o której mowa w art. 118 ust. 1 i 1a ustawy za niewyjaśnienie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji, albowiem stwierdzenie uprawnień wnioskodawcy do świadczenia nie było oczywiste, a organ rentowy ma też ograniczone możliwości dowodowe w zakresie wyjaśnienia faktów spornych, a nadto dopiero sąd drugiej instancji ostatecznie stwierdził spełnienie przez wnioskodawcę spełnienie wszystkich przesłanek świadczenia.

Z tych powodów Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

O kosztach procesu w sprawie orzeczono na podstawie art. 98 §1 i 3 k.p.c. k.p.c. uwzględniając stawki wynagrodzenia adwokata za obie instancje, o których mowa w § 9 ust. 2 i § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U.2015 poz. 1800 z zm.) oraz wysokość opłaty sądowej od apelacji na podstawie art. 36 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U.2018.300 j.t.).

SSA Alicja Sołowińska SSA Marek Szymanowski SSA Dorota Elżbieta Zarzecka